

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Факультет соціології і права**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан

факультету соціології і права

_____ А.А. Мельниченко

« ____ » _____ 2015р.

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

напряму підготовки 6.030401 «Правознавство»

спеціальності 8,03040101 «Правознавство»

(шифр за ОПП - НП-13)

Ухвалено методичною комісією

факультету соціології і права

Протокол від ____ 2015 р. № ____

Голова методичної комісії

_____ К.Л.Попов

(підпис)

« ____ » _____ 2015р.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доцент, кандидат філософських наук
Мороховська Наталія Станіславівна

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри публічного права

Протокол від «___» _____ 2015р. № _____

Завідувач кафедри

(підпис) Т.О. Чепульченко

«___» _____ 2015р.

З М І С Т

1.	МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
2.	СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
3.	ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
	Кредитний модуль 1.....	6
	Кредитний модуль 2.....	8
4.	РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	11
5.	РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА -----	11
6.	ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ-----	13
7.	МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	15

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства, беручи до уваги поширення морального та правового нігілізму, переосмислення системи цінностей, необхідно вміти адекватно оцінювати те, що відбувається, керуючись універсальними філософськими категоріями, загальнолюдськими цінностями.

Нова соціально-правова реальність вимагає тверезого, раціоналістичного пізнання правових категорій та правових явищ сьогодення, тому саме вивчення курсу «Філософія права» дасть можливість студентам впевнено орієнтуватися в сучасному суперечливому світі, сприятиме поглибленню фундаментальної філософсько-правової підготовки майбутніх юристів в Україні, адже філософія права займає фундаментальне місце в системі юридичних та інших гуманітарних наук, об'єктами вивчення яких виступають держава та право.

Курс «Філософія права» є логічним продовженням циклу гуманітарних дисциплін, зокрема таких, як «Логіка», «Філософія», «Теорія держави і права», «Історія політичних та правових вчень», «Світова культура». Цей курс сприяє формуванню системи світоглядних орієнтацій сучасного спеціаліста в галузі правознавства, оскільки знання філософії права поглиблює його юридичну культуру, ознайомлює із системою загальнолюдських цінностей.

Метою викладання курсу «Філософія права» є вивчення студентами історії становлення філософії права як науки, генезису філософсько-правових вчень про право як рівність, свободу, справедливість; сприяння формуванню у студентів-правознавців гуманістичних цінностей.

Післявивчення курсу «Філософія права» студент повинен **ЗНАТИ:**

- категоріально-понятійний апарат дисципліни, її специфіку та закономірності функціонування в сфері суспільно-правових відносин та правової поведінки;
- специфіку і значення філософського осмислення права;
- сутність, зміст і завдання права;
- форми існування, методи пізнання та цінність права;
- сучасні підходи до розуміння права;
- філософсько-правові концепції різних історичних епох;
- відмінності між природним та позитивним правом;
- співвідношення між правом та законом; правом, законом та істиною.

Післявивчення курсу «Філософія права» студент повинен **ВМІТИ:**

- тлумачити закон, застосовуючи основні філософсько-правові методи пізнання, осмислення змісту права;
- оцінювати та вірно застосовувати закон, керуючись основними цінностями цивілізованого суспільства, такими як справедливість, свобода, істина;
- вільно оперувати нормами державо- та правотворення в контексті філософської методології та історичного досвіду;
- аналізувати юридично-правову практику.

2. Структура навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 години / 2 кредитів ECTS.

Навчальна дисципліна містить змістовні модулі:

- 1) Філософія права як наука, її методологія та історія – 1.
- 2) Філософсько-правова реальність та її основні складові – 2.

Рекомендований розподіл навчального часу

Форма навчання	Кредитні модулі	Усього		Розподіл навчального часу за видами занять				Семестрова атестація
		кредитів	годин	Лекції	Семінарські заняття	Контрольна робота	СРС	
<i>Денна</i>		2	60	18	18		24	<i>залік</i>

3. Змістнавчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Філософія права як наука, її методологія та історія

Т Е М А № 1. Предмет і завдання філософії права.

Філософія права в системі наук.

Філософія права та її призначення. Значення філософії для з'ясування сутності права. Філософія права як наука, що досліджує зміст права, його сутність і цінності, об'єднує пізнавальні зусилля філософії, юриспруденції, соціології, психології, історії політичних і правових вчень, теорії держави і права, історії галузевих дисциплін права та інших. Відмінність предмета філософії права від предмета теорії права.

Витоки філософії права. Міфологія, релігія, мораль в становленні права. Історичні етапи розвитку права.

"Осьовий час" як найбільш важливий етап розвитку філософії права. Видатні філософи древності – Аристотель, Платон, Сократ та інші в становленні та розвитку філософії права.

Предмет філософії права як самостійної науки. Філософський та позитивістський аспекти права, їх спільності та відмінності.

Право і закон, їх тотожність і відмінність. Справедливість, рівність і розумність закону. Вплив на право культури, релігії, моралі.

Філософія права як світоглядне пояснення права, його призначення.

Герменевтика як метод пізнання права, один із механізмів тлумачення складних правових феноменів. Основні функції права.

Філософія права в системі наук. Юриспруденція і філософія права.

Т Е М А № 2. Методологія філософії права.

Поняття і система методології права, місце філософії права в цій системі. Основні підходи до інтерпретації феномену філософії права: науковий, філософський, філософсько-правовий. Комплексність і синтетичність методологічного знання. Методологія права як комплекс методологічних проблем права, що включає: методологію пізнання права та методологію юридичної практики (методологію правотворчості і методологію правозастосування).

Методологічна функція філософії права. Поняття і сутність методу філософсько-правової рефлексії. Типологія праворозуміння, заснована на розмежуванні права і закону: легізм, юснатуралізм, юридичний лібертаризм.

Правовий позитивізм і природно-правове мислення як основні типи праворозуміння та їх характерні риси.

Основні способи обґрунтування права: правовий позитивізм, правовий об'єктивізм, правовий суб'єктивізм, правовий інтерсуб'єктивізм.

Т Е М А № 3. Філософія права античності та середньовіччя.

Філософсько-правові погляди в Стародавній Греції та Римі.

Пошук об'єктивної норми справедливості і права філософською школою Піфагора.

Демокрит про закони і державу як результат причинно-обумовленого, природного розвитку людської спільноти.

Філософсько-правові погляди софістів. Теоретичні погляди про співвідношення права і закону, справедливості і законності Сократа.

Справедливість, право, закон і держава у філософському вченні Платона. Філософсько-правова концепція Аристотеля. Право, закон і держава у поглядах Епікура.

Фаталістична концепція природного права стоїків. Філософсько-правове вчення Цицерона. Право і закон у вченнях римських юристів.

Проблеми права і держави в релігійному світогляді середньовічного суспільства. Філософсько-правова концепція Фоми Аквінського.

Філософсько-правові погляди про сутність законів і форми держави Марсілія Падуанського.

Формування філософсько-правових поглядів слов'янських народів середньовічного суспільства. Суспільний процес, держава, влада і закон в поглядах Іларіона. Проблеми державної влади в "Ісборнике Святослава".

Держава та право у вченні Кирила Туровського та "Повчанні" Володимира Мономаха.

Т Е М А № 4. Філософсько-правові вчення в Західній Європі XV-XVIII ст.

Особливості становлення нової раціоналістичної філософії права і держави.

Філософсько-правова думка епохи Відродження та Реформації (Н.Макіавеллі; М.Лютер, Ж.Боден).

Філософсько-правові погляди в епоху Нового часу.

Філософсько-правова концепція Гуго Гроція. Інноваційні погляди на право і закон Френсіса Бекона. Етатистська філософсько-правова концепція Томаса Гоббса. Ідеї природного права і договірного походження держави у філософському вченні Дж. Локка і Б.Спінози. Філософія права Ш. Монтеस्क'є. Право, закон, державність і політична свобода у вченні Ш.Монтеस्क'є.

З'ясування сутності справедливості, рівності, права і закону в філософії Ж.Ж. Руссо. Система законів Ж.Ж. Руссо: політичні, цивільні, кримінальні закони; співвідношення права, закону і моралі. Розвиток теорії представницької влади і суверенітету народу. Ідея суверенної особистості.

Соціально-етичні і політико-правові погляди Гельвеція. Ідея справедливого розподілу суспільних благ, об'єднання особистих інтересів із суспільними з метою оптимізації діяльності держави.

Т Е М А № 5. Філософсько-правові вчення у Західній Європі кінцяXVIII- середини XIX ст.

Філософія права німецької класичної філософії.

Розробка проблем права, державності і закону в філософії І. Канта. Сутність права, його співвідношення з законом. Право і мораль. Обґрунтування і розробка І. Кантом ліберальної теорії правової держави.

Принцип розподілу влад в державі – реалізація ідеї категоричного імперативу І. Канта в сфері державності.

Обґрунтування І. Кантом ідеї народного суверенітету. Абсолютна теорія покарання І. Канта.

Філософсько-правове вчення Г. Гегеля, його система філософії права. Гегель про право і мораль, співвідношення права і закону. Громадянське суспільство і правова держава.

Філософсько-правові погляди Й. Фіхте. Особиста свобода індивіда як база права. Свобода особи, правові відносини, право і держава.

Держава як вираз концентрованої колективної волі. Загальна воля як основа законодавства.

Перехід від ідеалізму до об'єктивізму у поглядах представників історичної школи права (Г.Гуго, Ф.Савіньї, Г.Пухта).

Марксистське розуміння природи і сутності права.

Змістовний модуль 2. Філософсько-правова реальність та її основні складові

Т Е М А № 6. Філософія права XX ст.

Плюралізм поглядів і тенденцій як основна риса філософсько-правової думки XX ст.

Правові теорії соціологічного і позитивістського спрямування.

Державно-правові концепції фашизму та націонал-соціалізму.

"Чисте" вчення про право Г. Кельзена.

Філософсько-правові концепції "відродженого" природного права.

Державно-правові теорії елітаризму і технократії.

Екзистенціальна філософія права М. Хайдеггера, К. Ясперса, Ж.-П.Сартра.

Теорії плюралістичної демократії.

Теорії державності соціального спрямування.

Онтологічна концепція права Р. Марчіча. Неопозитивістська концепція права Г. Харта.

Т Е М А № 7. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні засади, ідеї.

Особливості формування філософсько-правової думки Росії. Філософсько-правові погляди О. Радіщева. Сутність держави, теорії суверенітету та республіканізму. Сутність права у філософських поглядах О. Куніцина. Природне право і законодавство.

Філософія права Б.М. Чичеріна. Філософське підґрунтя права як керівні начала практики. Розум як "Закон всякого буття". Природне і позитивне право. Сутність і соціальне призначення позитивних законів.

Філософія права П.І. Новгородцева. Моральний ідеалізм філософії права П.І. Новгородцева. Особа і держава. Суспільний ідеал П.І. Новгородцева. Суспільна гармонія і свобода. Природне і позитивне право. Право і закон.

Філософія права В.С. Соловйова. Особливості природно-правової концепції В.С.Соловйова. Позитивне право як ідея права. Право і справедливість. Право і свобода. Право і рівність. Право і закон. Мораль і право. Право, особиста свобода і загальне благо. Вчення В.С. Соловйова про правову, соціальну державу.

Особливості філософії права М.О. Бердяєва. Екзистенціальні і персоналістські аспекти філософсько-правового вчення М.О. Бердяєва.

Філософсько-правове вчення Ст. Оріховського-Роксолана. Походження і сутність влади і держави. Природно-правова концепція Ст. Оріховського-Роксолана. Вчення про право і закон. Філософсько-правові погляди І.Вишенського. З'ясування проблем рівності, свободи людини і народу. Ідеї демократизму. Суспільний ідеал І. Вишенського.

Філософсько-правові погляди П. Могили. Філософсько-правова концепція

Г. Сковороди. Людина і природа, право і природа людини. Ідея моральної (правової) автономної особи. Рівність людей, справедливість і право.

Філософсько-правові погляди Т.Г. Шевченка. Ідея республіканізму і праведного закону.

Право, держава, демократія у вченні М. Костомарова.

Права людини, свобода та закон у вченні М. Драгоманова. Розробка М. Драгомановим теорії розподілу влад та федеративного устрою. Концепція парламентаризму та місцевого самоврядування.

І. Франко про сутність права. Вчення про форми держави та їх трансформацію. Суспільство соціальної справедливості і свобода особи.

Філософсько-правові погляди Л. Українки. Теорія силового утворення держави. Суспільство, держава, влада і особистість. Природно-правове вчення Л. Українки.

З'ясування сутності та соціального призначення права Б.О. Кістяківським. Вчення про історичну реальність як певну відповідність рівня розвитку культури та правосвідомості суспільства. Право як виразник культури суспільства. Право як духовний елемент суспільства, усвідомлення свідомих індивідуальних зусиль. Право і закон, право і держава. Влада і правова держава.

Природно-правова концепція Ф.В. Тарановського.

Природно-правова концепція М.І. Палієнка. Право в системі норм соціального регулювання. Ідея права. Справедливість як критерій права. Право і закон. Право, влада і держава.

Т Е М А № 8. Правова онтологія: природа і структура права

Онтологія права як філософське вчення про суще, про буття і про місце правової реальності у соціальному світовому порядку. Поняття буття: хаос, порядок, гармонія, їх сутність і зміст.

Цивілізація як форма прояву порядку. Культура як найвищий прояв гармонії. Право і культура. Буття і право. Форми існування права: правова норма, правові відносини, правова свідомість, правоспроможність, правосуб'єктність, правовий статус і правовий режим, правовий договір, процесуальні форми і правові процедури. Історія розвитку норм права.

Поняття і зміст правової реальності. Співвідношення права і правової реальності. Форми (рівні) буття права: ідея права, закон, правове життя.

Т Е М А № 9. Правова антропологія: гуманістична природа права.

Філософсько-правова антропологія як вчення про спосіб і структуру буття людини як суб'єкта права. Роль людини у створенні правової реальності. Буття людини всередині правової реальності.

Деструктивні форми людської активності.

Людина і право як сторони, що наділені взаємними властивостями.

Необхідність антропологічного погляду на право. Суперечливість людини. Особистість як цілісність тіла і духу, що проявляється у соціальному житті.

Антропологія вітальності. Антропологія соціальності. Антропологія духовності. Людина як правове явище. Вчення про сутність людини Гегеля.

Протиріччя між вітальністю і соціальністю, між соціальністю і духовністю, між вітальністю і духовністю.

Передумови правосвідомості особистості. Філософський зміст і обґрунтування прав людини. Гуманістична природа права.

Т Е М А № 10. Ціннісні основи права.

Правова аксіологія як вчення про цінності права. Філософське розуміння категорії "цінності" права. Основні правові цінності: свобода, рівність, справедливість, демократія, порядок, безпека, світ, права людини тощо.

Інструментальна і власна цінність права. Особистість, що само-розвивається, як критерій цінності права.

Основні форми буття цінностей права: суспільні цільові цінності й ідеали; предметно-втілені цінності; особисті (екзистенціальні) цінності. Свобода як цінність. Право як форма свободи. Справедливість як основна правова цінність. Співвідношення волі, рівності і справедливості.

Поняття правового ідеалу та його роль в правовому житті.

4.РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовний модуль 1. Філософія права як наука, її методологія та історія Т.1-5
Змістовний модуль 2. Філософсько-правова реальність та її основні складові Т.6-10

Т Е М А		ГОДИНИ
1	Предмет і завдання курсу "Філософії права". Сутність філософського підходу до права.	2
2	Методологія філософії права.	2
3	Філософія права античності та середньовіччя.	2
4	Філософсько-правові вчення в Західній Європі XV-XVIIIст.	2
5	Філософсько-правові вчення у Західній Європі кінця XVIII-середини XIX ст.	2
6	Філософія права XX ст.	2
7	Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні засади, ідеї.	
8	Правова онтологія: природа і структура права.	2
9	Правова антропологія: гуманістична природа права.	2
10	Ціннісні основи права.	2
Всього		18

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.С. Право: Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования. М., 1999.
2. Алексеев С.С. К вопросу об общем понятии права//Государство и право. – М., 1993, №6.
3. Алексеев С.С. Теория права. – М., 1995.
4. Баскин Ю.Я. Очерки философии права. – Сиктивкар, 1996. – 55 с.
5. Баскин Ю.Я. Философия права. – Казань, 1996.
6. Бачинін В.А., Панов М.І. Філософія права: Підручник для юрид. спец-тей вищих навч. закладів освіти. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. – 472 с.

7. Бачинин В.А. Философия права и преступления. – Харьков: Фолио, 1999. – 607 с.
8. Гегель Г.В.Ф. Основы философии права або природне право і державознавство. – К.: Юніверс, 2000. – 329 с.
9. Давид Р. Основные правовые системы современности. – М.: Прогресс, 1998.
10. Ершов Ю.Г. Философия права. – Екатеринбург, 1995.
11. Жоль К.К. Философия и социология права: Учебное пособие. – К.: ЮринкомИнтер, 2000. – 480 с.
12. Зорькин В.Д. Позитивистская школа права в России. – М., 1978.
13. Иконникова Г.И., Ляшенко В.П. Основы философии права. – М.: ИНФРА-М, Изд-во "Весь мир", 2001. – 256 с.
14. Ильин И.А. Философия права. – М., 1995.
15. Кант И. Метафизические начала учения о праве. // Соч. в 4 т. Ч. 2. – М.: Мысль, 1965.
16. Керимов Д.А. Основы философии права. – М., 1992. – 191 с.
17. Керимов Д.А. Философские основания политико-правовых исследований. – М., 1986.
18. Керимов Д.А. Философские проблемы права. – М.: Мысль, 1972. – 472 с.
19. Кистяковский Б.А. Право как социальное явление // Вопр. права. – М., 1919.
20. Колесников Н.В. Отчуждения в праве // Государство и право. – 1993. № 6.
21. Кудрявцев В.И., Казмирчук В.П. Современная социология права. – М.: Юрист, 1995.
22. Кузнецов З.В. Философия права в России. – М.: Юрид. лит., 1989.
23. Малинова И.П. Философия права (от метафизики к герменевтике). – Екатеринбург: Изд-во Уральской гос. юр. академии, 1995. – 128 с.
24. Маркс К. К критике гегелевской философии права // Маркс К., Энгельс Ф. Избр. соч. в 9-ти т., Т. 1. – М.: Политиздат, 1984.
25. Михайловский И.В. Очерки философии права. – Томск, 1914.
26. Нерсисянц В.С. Философия права. – М., 1999.
27. Новгородцев П.И. Введение в философию права. Кризис современного правосознания. – СПб.: Лань, 2000. – 352 с.
28. Новгородцев П.И. История философии права. – СПб., 1907.
29. Патей-Братасюк М.Г. Філософія права. Курс лекцій. Ч.1. – Тернопіль, 2002. – 131 с.
30. Патей-Братасюк М.Г. Філософія права: Методичні поради з курсу для студентів спеціальності "Правознавство". – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 65 с.
31. Пермяков Ю.Е. Лекции по философии права: Учебное пособие. – Самара: Изд-во "Самарский университет", 1995. – 120 с.
32. Петрова Л.В. Нариси з філософії права. Навчальний посібник. – Харків, 1995. – 258 с.
33. Пионтковский А.А. Учение Гегеля о праве и государстве и его уголовно-правовая теория. – М., 1963.
34. Поздняков З.А. Философия государства и права. – М., 1995.
35. Синха С.П. Юриспруденция. Философия права. Краткий курс. – М.: Издательский центр "Академия", 1996. – 304 с.

36. Тихонравов Ю.В. Основы философии права. Учебное пособие. – М.: Вестник, 1997. – 608 с.
37. Філософія права: Навчальний посібник / За ред. проф. О.Г. Данільяна. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 270 с.
38. Філософія права. Навчальний посібник. // За заг. ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля. – К., 2000.
39. Циппеліус Р. Філософія права: Підручник. – К.: Тандем, 2000. – 300 с.
40. Черненко А.К. Философия права. – 2-е изд.. – Новосибирск: Наука, 1998. – 152 с.
41. Чичерин Б.Н. Философия права. – СПб.: Наука, 1998. – 656 с.
42. Шкода В.В. Вступ до правової філософії. – Харків: Основа, 1997. – 223 с.
43. Шульженко Ф.П., Андрусак Т.Г. Історія політичних і правових вчень. – К., 2001.

6. Засоби діагностики успішності навчання

Залік. Залікові білети з теоретичними та практичними завданнями, тести.

Успішність студента з вивчення дисципліни «Філософія права» оцінюється за семестровим рейтингом. Сума набраних рейтингових балів при семестровому контролі переводиться в оцінки за системою оцінювання ECTS (європейська система оцінювання), що передбачає семибальну шкалу **A, B, C, D, E, F_x, F_{оцінок}**.

Рейтинг студента формується поступово протягом одного семестру на підставі оцінювання знань, які він отримав з дисципліни «Філософія права». Оцінювання проводиться за критерієм правильності та повноти, логіки та системності розкриття відповідної теми. Даний рейтинг складається з балів, що він отримує за:

- а). відповіді на практичних заняттях, включаючи тематичні доповіді за відповідними темами;
- б). самостійну роботу;
- в). відповідь на заліку.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на практичних заняттях

Формою перевірки рівня підготовленості студентів під час практичних занять згідно тем робочої навчальної програми є:

- оцінювання знань студентів на практичних заняттях;
- оцінювання виконаних завдань у процесі самостійної роботи студентів.

Ваговий бал – 5. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює 5 балів x 9 занять = 45 балів (за семестр). Оцінюється робота всіх присутніх на занятті студентів. Зцією метою викладач організує роботу групами для аналізу вивченого матеріалу та додаткової наукової літератури, виконання практичних завдань. За результатами пройденого модульного матеріалу проводяться експрес-тестування.

Критерії оцінювання:

5 – високий (поглиблений) рівень підготовки з питань практичного заняття, підготовка доповідей та повідомлень. Вміння працювати групами, аналізувати відповідні законодавчі акти та практично вирішувати ситуаційні завдання;

4 – добрий рівень підготовки. Вміння аналізувати;

3 – задовільний рівень підготовки. Недостатній рівень засвоєння матеріалу, обмеження знань виключно інформацією підручника;

2 – незадовільний рівень підготовки. Дуже низький рівень засвоєння знань, відсутня ініціатива в обговоренні питань практичного заняття;

1 – незадовільний рівень підготовки. Відсутність знань з пройденого матеріалу, повна пасивність на практичних заняттях.

Заохочувальні та штрафні бали за:

+ **15 балів** – підготовка тематичних доповідей у презентаційній формі;

+ **10 балів** – активну участь на практичних заняттях, у підготовці додаткових наукових та практичних матеріалів.

- **1 бал** – відсутність на практичному занятті без поважної причини.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ "ФІЛОСОФІЯ ПРАВА".

Самостійна робота студентів з курсу "Філософія права" полягає в самостійному опрацюванні та поглибленні знань з філософії права. Ця робота має проводитися студентами в кількох напрямках:

- студенти опрацьовують викладений їм під час аудиторних занять лекційний матеріал та поглиблюють свої знання, звертаючись до рекомендованої літератури;
- вони самостійно вивчають питання, винесені на обговорення під час семінарських занять;
- студенти готують наукові доповіді та реферати;
- поглиблюють свої знання, самостійно перевіряють і контролюють рівень своїх знань, використовуючи питання, винесені на самостійну роботу.

Підготовка до семінарських занять включає в себе кілька основних етапів:

- підготовка теоретичних питань теми;
- ознайомлення з визначеннями основних термінів, філософсько-правових категорій, що стосуються теми семінарського заняття;
- підготовка наукових доповідей, рефератів (індивідуально чи колективно, якщо передбачена робота в групах).
- розв'язання проблемних ситуацій та вправ.

Готуючись до семінарського заняття, студент перш за все має брати до уваги та спиратися на лекційний матеріал, а також для розширення свого кругозору та поглиблення знань звертається до відповідного розділу підручника. Рекомендується студентам ознайомлюватися з викладенням однієї і тієї ж теми різними авторами, тобто опрацьовувати кілька різних підручників з філософії права.

З метою ознайомлення з визначеннями основних термінів необхідно звернутися до спеціалізованих словників з філософії права.

Підготовка наукових доповідей, написання рефератів, підготовка до круглих столів чи колоквиумів передбачає опрацювання та ґрунтовний аналіз основної та додаткової літератури з вказаної теми.

Викладений підхід до самостійної роботи з курсу "Філософія права" має на меті забезпечити більш поглиблене оволодіння студентами необхідними знаннями щодо проблематики філософії права; сутності та змісту, цінностей права; а також направлений на розширення світогляду студентів, на поглиблення їх юридичної культури шляхом ознайомлення з основними філософсько-правовими концепціями.